

Stručni rad

UDK 930.85(497.54)Matić, T.

Ružica Pšihistal¹

MATIĆEV PRINOS KNJIŽEVNOJ I KULTURNOJ POVIJESTI SLAVONIJE²

Kroz kritički prikaz Matićevih slavonskičkih radova i rekapitulaciju Matićeve sudbine u znanstvenoj i kulturnoj javnosti, u radu se vrjednuje njegov prinos proučavanju književne i kulturne povijesti Slavonije te istražuju pomaci i inovacije u okviru Jagićeva nacrtu filologije s posebnim osvrtom na aktualnost njegovoga pristupa u suvremenome znanstvenome obzoru. Uz neprijeporne zasluge na polju starije hrvatske književnosti i hrvatske komparatistike, Matić je utemeljitelj slavonskistike, kojoj su – razvidno je od početka – postavljeni visoki znanstveni standardi.

Ključne riječi: Tomo Matić, hrvatska književnost, slavonskistika, književna i kulturna povijest

Uvod

Tomo Matić (Brod na Savi, 1874. - Zagreb, 1968.), znameniti hrvatski filolog i književni povjesničar, akademik i prvi birani predsjednik Akademije (1942. - 1946.) pod hrvatskim imenom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, slavonskoj je književnosti, posebice osamnaestome stoljeću kao njezinu „rodnom mjestu“, posvetio najvrjedniji dio svojega znanstvenoga rada: od filoloških radova u užem smislu, kritičkih osvrtu, komparatističkih studija, pregleda i hrestomatija do cjelovitih književnopovijesnih studija i temeljne monografije.

Kroz kritički prikaz Matićevih slavonskičkih radova i podsjetnik na njegovu sudbinu u hrvatskoj znanstvenoj i kulturnoj javnosti, u radu se vrjednuje Matićev prinos proučavanju književne i kulturne povijesti Slavonije te istražuju pomaci i inovacije u okviru Jagićeva nacrtu filologije s posebnim osvrtom na aktualnost njegovoga pristupa u suvremenome znanstvenome obzoru.

1 Izv. prof. dr. sc. Ružica Pšihistal, Filozofski fakultet u Osijeku, Lorenza Jägeru 9, Osijek

2 U skraćenu obliku, ovo je predavanje održano na Svečanoj akademiji posvećenoj akademiku Tomi Matiću, u Osijeku 10. studenoga 2011. godine.

Prof. dr. sc. Ružica Pšihistal

Matić u znanstvenoj i kulturnoj javnosti

Kada je Matić smijenjen s dužnosti predsjednika Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (1946.), a Akademiji vraćen naziv Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, o njemu se javno više nije govorilo. Njegovo je ime izbrisano s Akademijinih popisa članova i časnika, o njegovoj smrti nema u Akademijinu *Ljetopisu* za godine 1967. i 1968. ni spomena³. O zaboravljenom Matiću u godini stogodišnjice njegova rođenja napisao je Matko Peić u *Glasi Slavonije*: „Nismo ga se sjetili niti malenim člankom!“ i dodao gorko: „Baš po slavonski i baš znanstveno i baš ljudski!“⁴. Uzrok tomu nije teško otkriti. Matić je bio prvi birani predsjednik Akademije (1942. - 1946.), pod hrvatskim imenom. K tomu, njegova je potpuna predanost radu u službi „znanstvenoga i umjetničkoga dobra, napose naroda hrvatskoga“, kako je poslanje Akademije odredio Franjo Rački⁵ –

3 U Akademijinu *Ljetopisu* za god. 1967. i 1968. nema Matićeva imena među članovima Akademije „od godine 1866. do oslobođenja“. Od umrlih članova „historičko-filološkoga razreda“, posljednji se spominje Ivan Kasumović, a od predsjednika Akademije posljednji se navodi Albert Bazala (31. 5. 1933. - 12. 7. 1941.). *Usp. Ljetopis JAZU za god. 1967. i 1968.*, 74/1970., str. 31, 38.

4 Peić, M.: *Slavonija – književnost*, Osijek, 1984., str. 190.

5 Milan Moguš potanko opisuje Matićevu sudbinu u Akademiji i poziva se na citirane riječi

njezin prvi predsjednik, kao i okolini često neshvatljiva otpornost na vlast, čast, slavu i novac⁶ vodila latentnom, a pokatkad i otvorenu nesporazumu s vladajućim strukturama. O tomu svjedoči i povijest njegova službovanja. Sa završenom slavistikom i romanistikom u Beču, dodatnom diplomom iz njemačkoga jezika i doktoratom filozofije, Matić je nakon više premještaja (Zemun, Split, Beč) došao u Osijek za ravnatelja klasične gimnazije (1919.), ali je nedugo poslije, tada kao dopisni član Akademije, postavljen za ravnatelja Trgovačke akademije u Osijeku (1921. - 1932.), odakle je, na osobni zahtjev, otišao u mirovinu i trajno se prese-lilo u Zagreb⁷.

No, strategija brisanja pamćenja - barem kada su posrijedi pisani tragovi – nije učinkovita. Matićev rad *pamte*, među ostalim, upravo Akademijine publikacije (*Rad, Građa za povijest književnosti hrvatske, Zbornik za narodni život i običaje*) u kojima objavljuje svoje radove i tada kada više nije njezinim priznatim članom, s njegovim su se autorskim potpisom morali sresti svi zaljubljenici stare hrvatske književnosti žele li ju čitati u kritičkim Akademijinim izdanjima (*Stari pisci hrvatski*), prilazeći im gotovo kao bibliofilskim relikvijama, njegove su monografije, studije i članci još uvijek nezaobilazan prvi korak u kroatističkim istraživanjima, a temeljitost njegovih filoloških istraživanja, pouzdanost faktografije i odmjerenost književnopovijesnih prosudbi dragocjena su odmorista u šumi nepoznatoga. Važno je spomenuti kako je i u „vremenu šutnje“ Milan Ratković, dugogodišnji pročelnik Katedre za stariju hrvatsku književnost, studentima redovito govorio o Matićevim zaslugama i o njegovoj devedesetoj godišnjici života (1964.) te predložio Matiću hrvatskoj objavljivanje njegovih rasprava, što je doista u djelo proveo Josip Pupačić, tada još asistent na Katedri za stariju hrvatsku književnost Filozofskoga fakulteta u Zagrebu⁸, priredivši knjigu u godini Matićeve smrti, premda će konačno s priloženom bibliografijom biti otisnuta dvije godine poslije⁹. Antun Djamić, Matićev prijatelj i suradnik, potaknut također de-

Franje Račkoga. Usp. Moguš, M.: „Tomo Matić i Akademija“, Zbornik o Tomi Matiću (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, 1998., str. 9.

- 6 Antun Djamić, Matićev prijatelj i suradnik, izrijekom spominje kako se Matić nikada nije borio za „vlast, čast, slavu i novac“, o čemu svjedoči i činjenica da mu je 1920. ponudeno mjesto sveučilišnoga profesora u Ljubljani, što je onda bio vrhunac časti, ali je on tu ponudu odbio. Usp. Djamić, A.: „Bibliografija radova Tome Matića“, *Filologija* 5/1967., str. 194.
- 7 Poslije odlaska u mirovinu, Matić je još jedno vrijeme (1932.-1937.) bio ravnateljem Nadbiskupijske klasične gimnazije u Zagrebu.
- 8 Usp. Bratulić, J.: „Tomo Matić, proučavatelj hrvatske književnosti u Slavoniji“, *Zbornik o Tomi Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, 1998., str. 78.
- 9 Matić, T.: *Iz hrvatske književne baštine* (priredio Josip Pupačić), Matica hrvatska, Zagreb – Slavonska Požega, 1970. Pupačićev Predgovor knjizi sadrži nadnevak: kolovoz 1968. U završnoj Napomeni na kraju knjige on zahvaljuje Matiću na suradnji i čestita mu devedeset i peti rodendan (!). Niti u jednom popratnom tekstu u knjizi ne spominje se da je Matić te godine kada je knjiga objavljena (1970.) već dvije godine mrtav. O pojedinostima u priređivanju knjige usp. Bratulić, J.: op. cit., str. 78.

15

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
ZAVOD ZA ZNANSTVENI I UMJETNIČKI RAD U OSIJEKU i
FILOZOFSKI FAKULTET U OSIJEKU

HAZU

1861 – 2011

Svečana akademija posvećena akademiku Tomi Matiću.
Svečana aula Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

Svečano otkrivanje spomen ploče posvećene članovima
Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti -
učenicima i nastavnicima Gimnazija u Osijeku.
III. Gimnazija u Osijeku.

Osijek, 10. studenoga 2011.

Dizajn: Pavle Hegeduš. Fotografije: aulazna HAZU, Tomak, Gradsko Osijek 2011.

*Prigodni plakat HAZU -a Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku po-
vodom svečane akademije posvećene akademiku Tomi Matiću.*

Dizajn: Pavle Hegeduš

vedesetom godišnjicom Matićeva života priređuje bibliografiju njegovih radova prikupivši popis od 141 bibliografske jedinice¹⁰. Matićevu su smrt nekrolozima popratili Antun Djamić, Mladen Kuzmanović i Jaroslav Šidak¹¹, a Vanja Radauš medaljom sa slavonskim simbolom klasa pšenice na poledini i potpisom: Učenici i prijatelji. O njemu 1971. godine pišu Ivo Slaviček, Josip Badalić i Dragan Mucić¹², čitaju ga i citiraju u svojim radovima kolege kroatisti. Ukoričenoga Matića u društvu s još petoricom književnih povjesničara priredio je Josip Bratulić za ediciju *Pet stoljeća hrvatske književnosti* (1983.)¹³.

Napokon, nakon povratka Akademije nacionalnome imenu (1991.), Matić se vraća u hrvatski javni znanstveni i kulturni prostor. Na posljednjim stranicama Spomenice o 125. obljetnici Akademije (1991.) njegovo je ime ponovno upisano u popis članova i časnika Akademije¹⁴, čime je „ispravljena nepravda prema članovima iz ratnoga razdoblja“, prema riječima Milana Moguš¹⁵, tada glavnoga tajnika Akademije, i time učinjen povratak k prvotnoj viziji Akademije, koja se „neće tresti pred svakim vjetrom političke neizvjesnosti“. Znanstveni skup o Tomi Matiću održan 1998. godine u organizaciji Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i vodećih znanstveno-humanističkih ustanova iz cijele Hrvatske (Zagreba, Splita, Zadra, Osijeka), za kojim je uslijedio *Zbornik o Tomi Matiću*¹⁶, kojeg je za tisak priredio Tihomil Maštrović do kraja iste godine – okupio je na jednom mjestu znanstvenike različitih disciplina sa svrhom proučavanja i sabiranja znanja o Matićevu golemu znanstvenome opusu.

Matić, utemeljitelj slavonistike

Matićev je znanstveni rad – ustrajno i predano, samozatajno i tiho – trajao punih sedamdeset i pet radnih godina. Dovoljno dugo da kao izvršni učenik Jagi-

10 Djamić, A.: op. cit., str. 195 - 202.

11 Djamić, A.: „Tomo Matić. In memoriam“, *Filologija* 6/1970., str. 391 - 392.; Kuzmanović, M.: „Tomo Matić“, *Croatica* 1/1970., str. 434 - 435.; Šidak, J.: „In memoriam“, *Historijski zbornik* XXV/XXVI/1972. - 1973., str. 652 - 654.

12 Slaviček, I.: „Veza književnost – život“, *Revija* IV/1971., br. 2, str. 151 - 152.; Badalić, J.: „Crtice iz života dr. Tome Matića“, *Marulić* IV/1971., br. 3, str. 66 - 72.; Mucić, D.: „Dr. Tomo Matić o izvorima i počecima hrvatske duhovne drame u Slavoniji u XVIII. stoljeću“, *Zbornik Pedagoške akademije u Osijeku* 1, Osijek, 1971., str. 133 - 146.

13 Matić, T.: *Izabrana djela*, u: Rešetar, M.; Matić, T.; Fancev, F.; Badalić, J.; Ježić, S.; Ravlić, J.: *Izabrana djela* (priredio Josip Bratulić), *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 121/1, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1983.

14 *Sto dvadeset i pet godina Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, HAZU, Zagreb, 1991., str. 203.

15 Moguš, M.: op. cit., str. 9.

16 *Zbornik o Tomi Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, 1998.

ćeve filološke škole, nastavi i odmakne u ostvarivanju najvažnije zadaće hrvatske filologije objavljivanja i znanstvenoga opisa djela starije hrvatske književnosti. U njegovoj bibliografiji, koja uključujući autorske, priređivačke i uredničke prinose obuhvaća 172 bibliografske jedinice¹⁷ u domaćim i inozemnim publikacijama, što nije konačan broj¹⁸, vrsnoćom i opsegom posebno mjesto zauzimaju prilozima (osvrta, crtice, članci, studije, hrestomatija i monografija) posvećeni književnoj i kulturnoj povijesti Slavonije. Dovoljno da Matića, uz neprijeporne njegove zasluge na polju starije hrvatske književnosti i hrvatske komparatistike, držimo utemeljiteljem *slavonistike*, kojoj su – razvidno je od početka – postavljeni visoki znanstveni standardi. Znakovito je i tematski i egzistencijalno da je prvi Matićev rad, objavljen u *Vijencu* (1893.)¹⁹, posvećen Matiji Antunu Relkoviću, dok je u godini njegove smrti objavljen rad posvećen Josipu Stipanu Relkoviću (1968.)²⁰. Prva Matićeva priređivačka knjiga u nizu *Stari pisci hrvatski* bila je kritičko izdanje djela Matije Antuna Relkovića (1916.)²¹, s kojom je unio zaokret u zacrtani izdavački plan Akademije. Pokrenuta Jagićevim nastojanjem 1869. godine, s prvom knjigom posvećenoj Maruliću kao „ocu hrvatske književnosti“, u ovu će uglednu seriju, oko koje su se okupili tada prvi ljudi hrvatske filologije, tek s Matićem ući slavonski pisci. Uz Matiju Antuna Relkovića, bit će to Antun Kanižlić, Antun Ivanošić i Matija Petar Katančić, okupljeni u jednoj knjizi (1940.)²² te slavonski Dalmatinac Vid Došen (1969.), kojega je za tisak dovršio Antun

17 Do sada najpotpunija bibliografija Tome Matića nalazi se u prilogu *Zbornika o Tomi Matiću*. Usp. Mostarkić, S.: „Bibliografija Tome Matića“, *Zbornik o Tomi Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, 1998., str. 359 - 395

18 U navedenoj bibliografiji nedostaje Matićevo kritičko izdanje djela Vida Došena koje je priredio s Antunom Djamićem. Usp. Djela Vida Došena (priredio Tomo Matić i Antun Djamić), *Stari pisci hrvatski*, knj. 34, JAZU, Zagreb, 1969. O Matićevoj ostavštini usp. Marijanović, S.: „Baština i ostavština Tome Matića“, *Zbornik o Tomi Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, 1998., str. 341 - 356.

19 Matić, T.: „O književnom radu Matije A. Relkovića“, *Vienac* XXV/1893., br. 40, str. 643 - 644., br. 41, str. 660 - 663., br. 42, str. 675 - 678., br. 43, str. 694 - 695., br. 44, str. 707 - 710.

20 Rad je objavljen kao prilog na znanstvenu skupu „Doprinos Slavonije hrvatskoj književnosti“, u okviru proslave 100-godišnjice Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 20. - 22. rujna 1966. u Vinkovcima. Usp. Matić, T.: „Nastojanja Josipa S. Relkovića na podizanju školske nastave u njegovu zavičaju“, *Doprinos Slavonije hrvatskoj književnosti* (priredili Ivo Frangeš, Ljudevit Jonke, Marijan Matković, Dionizije Švagelj, Dragutin Tadijanović), Vinkovci - Zagreb, 1968., str. 179 - 190. Prvotno je objavljen na njemačkome jeziku. Usp. Matić, T.: „Josip S. Relković Bemühungen um die Hebung des Schulunterrichtes in seiner Heimat. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte Slavoniens“, *Archiv für slavische Philologie*, 36/1916., str. 165 - 177.

21 Djela Matije Antuna Relkovića (priredio Tomo Matić), *Stari pisci hrvatski*, knj. 23, JAZU, Zagreb, 1916.

22 *Pjesme Antuna Kanižlića, Antuna Ivanošića i Matije Petra Katančića* (priredio Tomo Matić), *Stari pisci hrvatski*, knj. 26, JAZU, Zagreb, 1940.

Glazbena uvertira svečane akademije

Djamić²³. Dotada je, naime, kako je određeno Akademijinim Pravilnikom o izdavanju djela iz starije hrvatske književnosti, uglavnom bilo predviđeno tiskati važnija književna djela „dalmatinsko-dubrovačke književnosti“²⁴, ponajviše stoga što je književnost jadranskih gradova bila najbliže onomu što se tada smatralo književnošću u užem smislu i tako – uz bok ostalim europskim narodima – mogla pridonijeti kulturnoj afirmaciji hrvatskoga naroda²⁵, ali i zato što je književnost u Slavoniji iz starijih razdoblja još uvijek čekala otkrivanje i znanstvenu valorizaciju. Za *Stare pisce hrvatske* Matić je također priredio i opremio djela Andrije Kačića Miošića u dva sveska (1942. i 1945.)²⁶, Filipa Grabovca (1951.)²⁷ i Petra Zrinskoga (1957.)²⁸, nadmašivši brojem priređenih knjiga ostale suradnike i posvjedočivši već odabirom književnih autora svoje nastojanje ocrtavanja hrvatske kulturne cjelovitosti s integralnim silnicama hrvatskoga sjevera i hrvatskoga juga. Na tragu izrečene tvrdnje, zanimljivo je spomenuti kako je Matićeva monografija *Prosvjetni i književni rad u Slavoniji prije preporoda* (1945.)²⁹ u metodologijsko-

23 Usp. bilj. 15.

24 Jagić, V.: „Predgovor“, u: *Pjesme Marka Marulića* (priredio Ivan Kukuljević Sakcinski), Stari pisci hrvatski, knj. 1, JAZU, Zagreb, 1869., str. 1.

25 Usp. Švelec, F.: „Matićevi Stari pisci hrvatski“, *Zbornik o Tomi Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, 1998., str. 40.

26 *Djela Andrije Kačića Miošića*. Knjiga prva (priredio Tomo Matić), Stari pisci hrvatski, knj. 27, HAZU, Zagreb, 1942.; *Djela Andrije Kačića Miošića*. Knjiga druga (priredio Tomo Matić), Stari pisci hrvatski knj. 28, HAZU, Zagreb, 1945.

27 Grabovac, F.: *Cvit razgovora naroda i jezika iliričkoga aliti rvackoga* (priredio Tomo Matić), Stari pisci hrvatski, knj. 30, JAZU, Zagreb, 1951.

28 Zrinski, P.: *Adrijanskoga mora sirena* (priredio Tomo Matić), Stari pisci hrvatski, knj. 32, JAZU, Zagreb, 1957.

29 Matić, T.: *Prosvjetni i književni rad u Slavoniji prije preporoda*, Djela Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 41, HAZU, Zagreb, 1945.

me smislu pripremljena dvadeset godina ranije studijom iz književne i kulturne povijesti Dalmacije: *Hrvatski književnici mletačke dalmacije i život njihova doba* (1925.)³⁰, a valja također istaknuti i Matićevo dosljedno imenovanje hrvatske nacionalne odrednice slavonske književnosti³¹.

Rad na kritičkim izdanjima djela starih slavonskih pisaca, koji je pretpostavljao brojna samostalna izvorna istraživanja objavljene i rukopisne građe, proučavanje važnih pitanja iz slavonske kulturne povijesti – od kojih posebno treba istaknuti radove posvećene školstvu i kazalištu – uz svestrani uvid u ukupnu povijest Slavonije i mnoga njezina naizgled rubna područja, opremio je Matića dovoljnom zalihom znanja potrebnih za sintezu najvišega reda, kakvu čini njegova monografija *Prosvjetni i književni rad u Slavoniji prije preporoda* (1945.). Njoj je prethodila hrestomatija *Iz hrvatske književnosti u Slavoniji prije preporoda* (1942.)³², s opsežnom književnopovijesnom i kulturnopovijesnom uvodnom studijom³³ te još ranije studija *Iz Slavonije osamnaestoga vijeka*, objavljena u novopokrenutoj praškoj *Slaviji* (1923. - 1924.)³⁴, a u ovu skupinu Matićevih sintetičkih slavonsističkih prinosu svakako valja ubrojiti i njegovu opširnu studiju *Slavonsko selo u djelima hrvatskih pisaca potkraj osamnaestoga vijeka* (1962.)³⁵, nastalu kao svojevrsna tematska i kulturnopovijesna nadopuna ukoričenoj monografiji o dopreporodnoj slavonskoj književnosti.

Matićevi slavonsistički radovi u Akademijinim izdanjima

Najvrjedniji Matićevi slavonsistički prinosi objavljeni su u Akademijinim publikacijama³⁶. U Akademijinim su izdanjima objavljena spomenuta Matićeva

30 Matić, T.: „Hrvatski književnici mletačke Dalmacije i život njihova doba“, *Rad JAZU*, knj. 231, 1925., str. 192 - 283.

31 Vidljivo je to već u naslovima: *Iz hrvatske književnosti u Slavoniji prije preporoda* (1942.); *Slavonsko selo u djelima hrvatskih pisaca potkraj osamnaestoga vijeka* (1962.). Potpune bibliografske podatke navedenih djela donosim u nastavku rada.

32 Matić, T.: *Iz hrvatske književnosti u Slavoniji prije preporoda*, Hrvatski izdavački bibliografski zavod, Zagreb, 1942.

33 Matić, T.: „Pogled na prosvjetni i književni rad u Slavoniji“, u: *Iz hrvatske književnosti u Slavoniji prije preporoda*, Hrvatski izdavački bibliografski zavod, Zagreb, 1942., str. 9 - 37. U uvodnoj je studiji Matić donio sažete književnopovijesne portrete autora (Antuna Kanižlića, Josipa Milunovića, Matije Antuna Relkovića, Vida Došena, Adama Tadije Blagojevića, Matije Petra Katančića, Antuna Ivanošića, Adama Filipovića), iz čijih je djela sačinio izbor.

34 Matić, T.: „Iz Slavonije osamnaestoga vijeka. Prilozi kulturnoj povijesti“, *Slavia*, Časopis pro slovansku filologiju, Prag, 1923. - 1924., str. 660 - 674.

35 Matić, T.: „Slavonsko selo u djelima hrvatskih pisaca potkraj osamnaestoga vijeka“, *Rad JAZU*, knj. 324, 1962., str. 5 - 61.

36 Ponovljeno pretraživanje Matićevih radova provela sam preko Digitalne zbirke Akademije, dostupne na sljedećoj adresi: URL: <http://dizbi.hazu.hr/?sitetext=111> (1. studenoga 2011.). Napominjem kako u cijelom nizu Akademijina časopisa *Rad* nedostaje jedino broj 280/1945. u

djela *Prosvjetni i književni rad u Slavoniji* (1945.) i *Slavonsko selo u djelima hrvatskih pisaca potkraj osamnaestoga vijeka* (Rad JAZU, knj. 324, 1962.). Osim Akademijinih kritičkih izdanja u *Starim piscima hrvatskim*, Matić je za Akademijinu seriju *Građa za povijest književnosti hrvatske*, u kojoj se objavljuju manja književna djela, korespondencije istaknutih ličnosti i razni prilozi iz književne prošlosti, priredio sljedeće tekstove iz slavonske književnosti: Došenovu *Jeku planine*, prema anonimnom izdanju iz 1767. godine³⁷; nepoznatu pjesmu *Čestitanje godovno* objavljenu u *Iliričkom kalendaru* za 1811. godinu, koju je slijedeći Katančićev trag atribuirao Josipu Stipanu Relkoviću³⁸; ulomke iz rukopisne redakcije *Sličnoričnog natpisa groba Zvekanova* Ignjata Alojzija Brlića³⁹; školsku dramu *Judit, victrix Olofernisa* prema zapisu Andrije Antuna Brlića⁴⁰, poznatiju kao „brodska Judita“; u sklopu opširne tematološke rasprave *Život svete Geneveve* Antuna Josipa Knezovića⁴¹. U *Građi* je također objavio povijesni prikaz o dramskim prikazanjima u Osijeku od četvrtog desetljeća 18. stoljeća do 1844. kao prilog za povijest slavanskoga kazališta; ⁴² prilog o Korajčevu prijevodu

kojemu je objavljen Matićev rad o Katančiću. Do zabune je vjerojatno došlo zbog poremećene numeracije. Akademija, naime, poslije 1945. godine nije nastavila s kontinuiranom numeracijom, nego je na sveske *Rada* poslije 1945. godine ponovila numeraciju iz razdoblja prije 1941. godine. Tako su se brojevi od 270. do 280., objavljeni u razdoblju 1941. - 1945., pod imenom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, ponovili u svescima *Rada* objavljenima nakon 1945. pod nazivom Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Pod identičnom numeracijom objavljeni su dakle svesci iz različitih godina. Jednako vrijedi i za Akademijin *Ljetopis*. U Digitalnoj zbirci nedostaje *Ljetopis* HAZU 54/1943. za razdoblje od 1941. do 1943. Pod brojem 54 dostupan je *Ljetopis* JAZU za razdoblje od 1946. do 1948. (*Ljetopis* 54/1949.).

Dobro bi bilo popraviti propust i u Digitalnu zbirku HAZU-a unijeti sveske *Rada* i *Ljetopisa* koji nedostaju te upozoriti istraživače na paralelnu numeraciju.

- 37 Matić, T.: „Došenova Jeka planine“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 11, JAZU, Zagreb, 1932., str. 186 - 210.
- 38 Matić, T.: „Nepoznata pjesma Josipa Stipana Relkovića, Četiri priloga proučavanju hrvatske književnosti“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 24, JAZU, Zagreb, 1953., str. 89 - 93.
- 39 Matić, T.: „Ignjat Alojzija Brlić i Ivanošićev ‘Sličnorični natpis groba Zvekanovoga’“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 25, JAZU, Zagreb, 1955., str. 229 - 237.
- 40 Matić, T.: „Jedna hrvatska školska drama iz Slavonije iz osamnaestog vijeka“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 27, JAZU, Zagreb, 1956., str. 87 - 119. Usp. Brešić, V.: „Matićeva ‘brodska Judita’“, *Zbornik o Tomi Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, 1998., str. 81 - 87.
- 41 Matić, T.: „Motiv Geneveve u starijoj hrvatskoj književnosti“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 29, JAZU, Zagreb, 1968., str. 51 - 101.
- 42 Matić, T.: „Kazalište u starom Osijeku“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 13, JAZU, Zagreb, 1938., str. 91 - 108.

Uzvanici na svečanoj akademiji

Molièreove komedije „L'Avare“⁴³; o Franji Cirakiju i njegovim *Zapiscima*⁴⁴; nove priloge iz Došenove biografije⁴⁵, te važnu raspravu o načelima transkripcije i ispravnom liku prezimena autora *Satira*, zalažući se jednoznačno za transkripciju „Relkovich“ u „Relković“⁴⁶. U Akademijinu znanstvenome časopisu *Rad HAZU/ JAZU* Matić je objavio raspravu o Relkovićevu prijevodu Pilpajevih basana⁴⁷; o Tomikovićevu prijevodu „Život Petra Velikoga“⁴⁸; autorstvu (Ivanošićevu) *Slič-norična natpisa groba Zvekanova*⁴⁹ i temeljnu studiju o Katančićevu spisu *De poesi illyrica libellus ad leges aestheticae exactus*⁵⁰, kao „prvom pokušaju da se

43 Matić, T.: „Korajčev prijevod Molièrove komedije *L'Avare*“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 15, JAZU, Zagreb, 1940., str. 145 - 150.

44 Matić, T.: „Iz autobiografskih 'zapisaka' Franje Cirakija, Četiri priloga proučavanju hrvatske književnosti“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 24, JAZU, Zagreb, 1953., str. 73 - 88.

45 Matić, T.: „Sitni prilogi biografiji Vida Došena, Četiri priloga proučavanju hrvatske književnosti“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 24, JAZU, Zagreb, 1953., str. 107 - 108.

46 Matić, T.: „Relković ili Reljković“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 28, JAZU, Zagreb, 1962., str. 325 - 331.

47 Matić, T.: „Relkovićev prijevod Pilpajevih basana“, *Rad JAZU*, knj. 220, 1919., str. 156 - 169.

48 Matić, T.: „Tomikovićev 'Život Petra Velikoga' i njegov talijanski izvornik“, *Rad JAZU*, knj. 285, 1951., str. 5 - 14.

49 Matić, T.: „Autor pjesme 'Sličnorični natpis groba Zvekanova'“, *Rad JAZU*, knj. 260, 1938., str. 199 - 216.

50 Matić, T.: „Katančićev 'De poesi illyrica libellus ad leges aestheticae exactus'“, *Rad HAZU*, knj. 280, 1945., str. 148 - 186. U priređivanju Katančićevih djela za *Stare pisce hrvatske*

hrvatsko pjesništvo promatra s umjetničkoga, estetičkoga stajališta⁴. U *Radu* je također objavio monografske studije o životu i djelu Adama Tadije Blagojevića⁵¹ i Luke Ilića Oriovčanina⁵², a slijedom trajnoga zanimanja za etnološke teme u Akademijinu je *Zborniku za narodni život i običaje južnih Slavena* objavio u vlastitu prijevodu i latinskome izvorniku ulomke iz putopisa budimskih profesora Pillerera i Mitterpachera koji se odnose na narodni život i običaje u Požeškoj županiji⁵³. U *Radu* Matić objavljuje temeljnu povijesnu studiju o osječkoj humanističkoj gimnaziji⁵⁴, a širina njegovih zanimanja za povijesne teme, posebice iz povijesti školstva i kazališta Požege i Osijeka, vidljiva je u brojnim radovima koje objavljuje i u ostaloj periodici (*Vrela i prinosi*⁵⁵, *Nastavni vjesnik*⁵⁶, *Hrvatski list*⁵⁷, *Život*⁵⁸). Od posebno vrijednih Matićevih radova objavljenih izvan Akademijinih izdanja treba istaknuti one objavljene u cijenjenu znanstvenome Jagićevu časopisu *Archiv für slavische Philologie*⁵⁹, u kojemu je u razdoblju od 1901. do

-
- (1940.) Matić još nije ušao u trag tom Katančićevu spisu, premda ga je tražio po našim i svjetskim knjižnicama (Beč, Budimpešta, Pečuh). Pronašao ga je kasnije uz pomoć o. Inocencija Zrinskog u knjižnici franjevačkog samostana u Varaždinu, profesora franjevačke gimnazije. Usp. Matić, T.: „Katančićev De poesi illirica libellus“, op. cit., str. 150.
- 51 Matić, T.: „Adam Tadija Blagojević. Prilog za historiju hrvatske književnosti osamnaestoga vijeka“, *Rad JAZU*, knj. 237, Zagreb, 1929., str. 129 - 171.
- 52 Matić, T.: „Književni rad Luke Ilića Oriovčanina“, *Rad JAZU*, knjiga 324., 1962., str. 115 - 144.
- 53 Matić, T.: „Narodni život i običaji u Požeškoj županiji krajem osamnaestoga vijeka“, *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena*, knj. 35, JAZU, 1951., str. 5 - 27
- 54 Matić, T.: „Osječka humanistička gimnazija od osnutka do godine 1848. Prilog za povijest srednjih škola u Hrvatskoj“, *Rad JAZU*, knj. 257, 1937., str. 1 - 82.
- 55 Matić, T.: „Isusovačke škole u Požegi (1698 - 1773)“, *Vrela i prinosi* 5/1935., str. 1 - 61.; „Abecevicica iz XVIII. vijeka za analfabete u požeškom kraju“, *Vrela i prinosi* 8/1938., str. 103 - 107.; „Isusovački kolegij i akademija u Požegi u god. 1773.“, *Vrela i prinosi* 8/1938., str. 108 - 115.; „Knjižnice zagrebačkoga, varaždinskoga i požeškoga kolegija i osječke misije“, *Vrela i prinosi* 11/1940., str. 47 - 67.
- 56 Matić, T.: „Matija Petar Katančić, profesor u osječkoj gimnaziji“, *Nastavni vjesnik* 37/ 1928., str. 19 - 28.; „Ratio educationis od g. 1777. i ‘linguae patriae’ u osječkoj gimnaziji“, *Nastavni vjesnik* 37/ 1928., str. 343 - 351.; „Nastojanje oko madarizacije u osječkoj gimnaziji od smrti Josipa II. do ilirskoga pokreta“, *Nastavni vjesnik* XXXVIII/ 1930. , str. 102 - 119.
- 57 Matić, T.: „Prva osječka gimnazija postojala je od godine 1729 - 1737. Prva kazališna predstava u Osijeku bila je priređena godine 1735.“, *Hrvatski list* XVIII/1937., br. 86, str. 18; „Gimnazijalci u Slavoniji prije 200 godina. Bojevi među obrtničkom omladinom i ‘dacima-prosjacima’ u Osijeku i Požegi“, *Hrvatski list* XVIII/1937., br. 161, str. 17 - 18; „Borba protiv nepismenosti u Slavoniji u osamnaestom vijeku. Uspomena na ljude, koji su po rasutim i zabitim slavonskim mjestima pokrenuli borbu protiv nepismenosti“, *Hrvatski list* XVIII/1937., br. 354, str. 21 - 22.
- 58 Matić, T.: „Stogodišnjica požeške kolegije“, *Život* XVI/1935., br. 9, str. 385 -390
- 59 Usp. Živić, T.: „Slavonija u književnopovijesnim i jezikoslovnim priložima Tome Matića na njemačkom jeziku“, *Zbornik o Tomi Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, 1988., str. 121 - 130.

1920. objavio petnaest radova na njemačkom jeziku od čega je šest posvećeno Matiji Antunu Relkoviću i njegovu sinu Josipu Stipanu Relkoviću.

Matićev tekstološki rad

Vrsnoća Matićevih filoloških kompetencija u užem smislu najbolje se može pratiti u njegovim kritičkim izdanjima, posebice u onima objavljenim u *Starim piscima hrvatskim*, napose u njegovu prvome radu takve vrste – pripremi kritičkoga izdanja Relkovićevih djela (1916.). Kada je pristupio priređivanju izdanja, Matiću je od tekstoloških uputa stajao na raspolaganju Jagićev naputak o izdavanju, objavljen u Predgovoru prve knjige *Starih pisaca* (1869.)⁶⁰, gdje su u 6. članku iznesena temeljna tekstološka pravila kojih se treba držati pri priređivanju kritičkih izdanja: tekst se priređuje na temelju autentičnih autografa ili najstarijih tiskanih izdanja; u bilješkama treba navesti sve znatnije razlike između različitih inačica rukopisa i tiskanih izdanja, kao i znatnije ispravke i pretpostavke; odstupanja su dopuštena samo u pravopisu, ali tako da ne zadiru u fonetske ili gramatičke osobine⁶¹.

Matić se u Predgovoru⁶² Relkovićevih djela izrijekom poziva na Akademijina pravila. U prvome poglavlju akribično i studiozno izlaže Relkovićev životopis s iscrpnim referencama i potankim uputama u objavljenju i rukopisnu građu, a u posebnom poglavlju (Kako je priređeno ovo izdanje), iznosi i obrazlaže svoja tekstološka rješenja. U *Djelima* je, osim *Gramatike*⁶³, objavio tada sva poznata Relkovićeva djela⁶⁴ prema izdanjima koja su objavljena za autorova života i prema *Vinkovačkom rukopisu*. U redosljedju se djelā držao kronološkoga reda, poremetivši ga samo uzastopnim nizanjem *dresdenskoga* (1762.) i *osječkoga Satira* (1779.). *Osječki, dresdenski Satir, Fabula od mlinara i njegova sina, Prava i pomljivo ispisana ovčarnica, Postanak naravne pravice i Nek je svašta* priređeni

60 Jagić, V.: „Predgovor“, u: *Pjesme Marka Marulića* (priredio Ivan Kukuljević Sakcinski), Stari pisci hrvatski, knj. 1, JAZU, Zagreb, 1869., str. 2.

61 „Osobito se ima gledati, da bude tekst svakoga pisca kritički izdan, da bude vjerno izradjen polag najboljih rukopisa ili gdje njih ne bi bilo, polag najstarijih štampanih edicija. Želi se, da budu sve znatnije razlikosti teksta raznih rukopisa i izdanja pobilježene ispod redka; isto se tako ište, da budu napomenuti svi znatniji popravci ili konjekture. Odstupati se od teksta izvornoga može tek u pravopisu, razumievajući i tu rieč u njezinu najstrožem značenju, koje isključuje sve promjene osobina fonetskih ili gramatičkih.“ Jagić, V.: op. cit., str. 2.

62 Matić, T.: [Predgovor], u: *Djela Matije Antuna Relkovića*, Stari pisci hrvatski, knj. 23, JAZU, Zagreb, 1916., str. 1 - 38.

63 Iz prvoga izdanja *Gramatike* (1767.) Matić je u *Djelima* (1916.) objavio „Fabulu od mlinara i njegova sina“.

64 Relkovićeve Slavonske libarice (1761.) pronašao je kasnije Josip Dujmović (1941.), a objavio ih je Antun Djamić. Usp. Djamić, A.: „Relkovićeve Slavonske libarice“, Građa za povijest književnosti hrvatske, knj. 33, JAZU, Zagreb, 1991., str. 97 - 118.

Akademik Pavao Rudan

su prema tiskanim izdanjima, dok su tekstovi: *Ezopove i Pilpajeve fabule i Nauka političan i moralski priređeni prema Vinkovačkom rukopisu* budući da ta djela nisu objavljena za autorova života, a kasnija su izdanja ili nedostupna⁶⁵ ili nepouzdana jer odudaraju od izvornika⁶⁶. Sve važnije razlike između dresenskoga izdanja *Satira* (D) i *Vinkovačkoga rukopisa* (V) – kojega Matić drži autografom – navedene su u bilješkama ispod teksta, kao i ona mjesta iz *Vinkovačkoga rukopisa* koja upućuju na starije slojeve rukopisa i kasnije ispravke⁶⁷. U bilješke Matić nije unosio obavijesti o brojnim oštećenim i nečitkim mjestima *Vinkovačkoga rukopisa*, kako ne bi bile preopširne, ali je u njima upozorio na ona mjesta gdje je u transkripciji odstupao od izvornika ili smatra da je na izvornik potrebno posebno upozoriti kako bi pridonio ispravnom čitanju. O temeljitosti Matićevih tekstoloških predradnji⁶⁸ upućuje također opširan ulomak u kojem obrazlaže svo-

65 Matić nije mogao pronaći osječko izdanje Relkovićeve Ezopovih fabula (Ezopove fabule za slavonsku u skullu hodechju dicu sastavljene, Osijek, 1804.), premda je za njega znao iz Šafarikove i Kukuljevićeve bibliografije. Ezopove su fabule navedene u Osječkoj bibliografiji Marije Malbaše.

66 Posebno je nepouzđano prvo Senekovićevo izdanje (Vinkovci, 1875.), u koje su unesene nepotrebne jezične prilagodbe (ikavštine u ijekavštinu), a Matić se kritički odnosi i prema Bogdanovićevu izdanju *Satira* (Zagreb, 1909.) u posebnom osvrtu: Matić, T.: „Matije Antuna Reljkovića *Satir iliti divji čovik*“, *Archiv für slavische Philologie* 31/1910., str. 251 - 253.

67 Na kraju izdanja Matić je priložio presliku druge stranice *Satira iz Vinkovačkoga rukopisa*.

68 S velikom pozornošću Matić opisuje pokušaj Ignjata Alojzija Brlića da iz četiriju rukopisa utvrdi izvorni tekst pjesme o Zvekanu. Brlić je, naime, uz rukopis kojega je uzeo za temeljni iznio u bilješkama ispod teksta sve inačice drugih rukopisa, a dodatke je označio zvjezdicom, što bi bio pokušaj kritičnoga sređivanja teksta pjesme o Zvekanu na temelju više rukopisa. Usp. Matić, T.: Ignjat Alojzija Brlić i Ivanošićev „Sličnorični natpis groba Zvekanovoga“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knjiga 25, JAZU, Zagreb, 1955., str. 229 - 237.

ja transkripcijska načela, kao i posebna poglavlja posvećena svim dosadašnjim izdanjima Relkovićevih djela⁶⁹, *Vinkovačkom rukopisu* i Relkovićevoj grafiji.

Matićeva tekstološka načela i rješenja u priređivanju Relkovićevih djela, kojih se držao i pri uređivanju drugih djela slavonske književnosti 18. stoljeća⁷⁰, unatoč nedostatku dijalektoloških predradnji⁷¹, i ponekim odstupanjima od transkripcijskoga načela po kojemu težimo odrediti pravi izgovor pojedinog teksta prema fonološkom stanju što je vrijedio za sredinu u kojoj je tekst nastao⁷², potvrdila je kasnija hrvatska tekstološka praksa⁷³. Na Matićevo čitanje *Satira* oslanjali su se kasnije – nerijetko prešutno – svi kasniji prireditelji, njegov opis *Vinkovačkoga rukopisa*, o kojemu je posebno pisao i u raspravi na njemačkome jeziku u Jagićevu *Archivu* (1916.)⁷⁴, još uvijek je najpouzdaniji vodič u pitanjima *Vinkovačkoga rukopisa*⁷⁵. Za poznavanje Relkovićevega života i djela u cjelini unatoč dobrodošlim dopunama mlađih znanstvenih naraštaja – Tomo Matić sa svojim izdanjem Relkovićevih *Djela* vrijedi još uvijek kao neprijeporni autoritet. Razvoj tekstologije kao stroge povijesne-filološke discipline nije opovrgnuo Matićeva filološka načela i on je do danas jedan od najpouzdanijih i najuglednijih prireditelja hrvatske književne baštine 18. stoljeća. Vjernim nasljedovanjem vrhovnoga filološkoga načela *ad textum*, ne dovodeći se nikada u nadmoćan odnos spram teksta, Matićev tekstološki rad ostaje u skromnoj ulozi filološke *sluškinje* tekstu. Više od toga Matiću nije trebalo. „Ja sam vama mlađima priredio tekstove naših starih Slavonca lingvistički“, rekao je Matku Peiću, „a vi ćete, vjerujem, to obraditi estetski književno.“⁷⁶.

69 Uz svako izdanje Matić donosi sažeti kritički osvrt i sve potrebne bibliografske podatke.

70 U priređivanju Došenove *Jeke planine* (1932.) Matić se izriječom poziva na ranija tekstološka načela koja je primijenio u priređivanju Relkovićevega djela (1916.).

71 Ivšićeva studija o posavskom govoru („Današnji posavski govor“, Rad JAZU, knj. 196, 1913., str. 124 - 254.) objavljena je nakon što je Matić dovršio priređivanje Relkovićevega djela za tisak, o čemu piše u napomeni na kraju Predgovora. Matić je ipak na kraju knjige unio ispravke pogrešaka prema rezultatima Ivšićeve studije.

72 Vončina, J.: „Kako priređujemo Stoljeća hrvatske književnosti“, *Jezik* 45/1998., br. 3, str. 85. Od vjerne transkripcije Matić, prema suvremenim tekstološkim standardima, odstupa u bilježenju h, dž, tj, popratnom samoglasniku uz r, dugom jekavskom jat u i bilježenju naglasaka, „što se naspram cijele prirediteljske strpljive i vrijedne djelatnosti čini pravim jezikositnicama.“. Usp. Ham, S.; Mostarkić, S.: „Pročitati Stare pisce hrvatske“, *Jezik* 46/1999., br. 5, str. 165.

73 Usp. Mostarkić, S.: „Matićevo čitanje Relkovićevega *Satira*“, *Zbornik o Tomi Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, 1998., str. 167 - 194.

74 Matić, T.: „Zur Entstehungsgeschichte von Relković' *Satir*“, *Archiv für slavische Philologie*, 36/1916., str. 476 - 482.

75 Usp. Čorkalo, K.: „Vinkovački rukopis Relkovićevega *Satira* u književnoj povijesti i nakladništvu“, Matija Antun Relković i Slavonija 18. stoljeća (priredili Damir Agičić, Tomislav Bogdan, Jasna Butumović, Dunja Fališevac, Alojz Jakirčević, Mira Kolar-Dimitrijević), Zagreb - Davor, 2000., str. 102 - 105.

76 Peić, M.: op. cit., str. 189 - 190.

Životna i književna stvarnost – bez posredovanja estetičkih mjerila

U Matićevu široko postavljenu hermeneutičkome obzoru, prema kojemu je poznavanje javnoga i privatnoga života, političke i svakodnevne povijesti⁷⁷ pretpostavka za razumijevanje književnih djela, književni su tekstovi i ukupna fenomenološka življena dimenzija Slavonije u zrcalnome odnosu tako da početni metodologijski odabir deduktivnoga ili induktivnoga motrišta, ovisno o tomu jesu li posrijedi sintetičke studije ili monografski prikazi pojedinih književnika i njihovih djela, ne mijenja bitno opseg i sadržaj istraživanja. Životna i književna stvarnost uzajamno se ovjeravaju i potvrđuju⁷⁸. U takvu obzoru nema mjesta za razrađeni estetički analitički instrumentarij⁷⁹ koji bi suzio broj relevantnih književnih tekstova i narušio nakanu cjelovita opisa susreta životne i književne zbilje. Premda Matić uz književne tekstove donosi općenite vrijednosne oznake, razlikuje daka-ko temeljne stilskoformacijske struje u staroj slavonskoj književnosti (Kanižlićev barok, Katančićev neoklasicizam) i uz pomoć odnjegovana književnoga ukusa i nepogrješive intuicije prepoznaje estetsko-stilske vrjednote književnih tekstova, u znanstvenu se opisu uglavnom zadržava na raščlambi tematsko-motivskoga sloja djela proširujući ga često komparatističkim (tematološkim) ekskursima.

Zazirući od osobnih estetičkih prosudbi i aksiomatskih tvrdnji, njegova je *dobročudnost* i popustljivost prema onim književnim tekstovima u kojima nije dominantna estetska funkcija, rezultat nastojanja da pruži potpunu sliku razdoblja, ali i mudroga uvida u narav i ulogu stare slavonske književnosti. O tomu izrijekom govori u prologu hrestomatije *Iz hrvatske književnosti u Slavoniji prije preporoda*:

Hrvatska književnost u Slavoniji bila je u osamnaestom vijeku u prvome redu namijenjena odgoju i prosvjeti naroda, isprva na čisto vjerskoj osnovi, a u drugoj polovici vijeka usto također u duhu općih prosvjetnih ideja onoga doba, tako da se samo u nekih pisaca vidi i nastojanje oko umjetničkoga izgrađivanja književnih djela. Sastavljajući izbor iz spisa hrvatskih pisaca iz Slavonije prije Prepo-

77 U uspomenama iz gimnazijskih dana Matić svjedoči kako je povijest zavolio tek kao sveučilišni đak kada je baveći se starijom književnošću došao do „spoznaje da se povijest razvitka književnosti ne može ispravno razumjeti bez poznavanja javnoga i privatnoga života onoga doba u kojem su književnici živjeli“. Usp. Matić, T.: „Moje đачke uspomene iz požeške gimnazije (1883 - 1891)“, u: Rešetar, M.; Matić, T.; Fancev, F.; Badalić, J.; Ježić, S.; Ravlić, J.: Izabrana djela (priredio Josip Bratulić), Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 121/1, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1983., str. 154.

78 Usp. Pupačić, J.: [Predgovor], u: Matić, T.: Iz hrvatske književne baštine (priredio Josip Pupačić), Matica hrvatska, Zagreb – Slavonska Požega, 1970., str. 10 - 11.; Pšihistal, R.: „Življena i pisana povijest osamnaestostoljetne Slavonije u Matićevim književnopovijesnim radovima“, Zbornik o Tomi Matiću (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, 1998., str. 89 - 98.

79 Usp. Tatarin, M.: „Tomo Matić i slavonska književna baština 18. stoljeća“, Književni Osijek (priredio Stanislav Marijanović), Pedagoški fakultet, Osijek, 1996., str. 188.

roda nijesam prema tome mogao uzeti u obzir u prvom redu, a još manje kao jedini kriterij, umjetničku vrijednost djela, nego sam nastojao iz starih slavonskih pisaca pribitati ono, što je karakteristično za njihove poglede na svijet i život i za njihov rad oko narodnoga odgoja i prosvjete, kojemu je bila svrha, da zemlju, za turskoga gospodstva u kulturnom pogledu nemilo zapuštenu i zaostalu, podignu intelektualno, moralno i uopće socijalno.⁸⁰

Kada pripovijeda *povijesne priče* o književnoj i kulturnoj povijesti stare Slavonije, Matić nastoji zadržati poziciju nepristranoga pripovjedača iz trećega lica koji događajima i likovima prepušta da govore sami po sebi i povlači se u drugi plan, iz kojega koliko eruditski, toliko i nenametljivo razlistava slavonske književne svjetove.

Od književne povijesti do kulturne povijesti i mikropovijesti

Matićevi inovativni istraživački prinosi, kao i zaokružene sinteze znanja o staroj slavonskoj književnosti, epistemološki izrastaju na podlozi tradicionalne paradigme znanja, uspostavljene novovjekovnim programom znanja kao nezavršenoga sustava koji se kroz procese sabiranja, prijenosa i proširivanja objektivnoga znanja neprestano obnavlja na korist čovjeka i razvoja društva. Biti znanstvenik za Matića ne znači biti „učenjak“ – kakav je po njegovu sudu bio Matija Petar Katančić, učeni pjesnik i znanstvenik, profesor osječke gimnazije⁸¹ – nego skromni znanstveni radnik koji svojim radom pridonosi ukupnom, otvorenom i korisnom, kolektivnome sustavu znanja. Otuda u podnaslovu njegovih radova česta sintagma „Prilog poznavanju“. Vjeran znanstvenosti u kategorijalnom smislu, Matić je svoje poslanje vidio u nastavljanju, produbljivanju i primjeni Jagićeve enciklopedije (slavenske) filologije kao znanstvene discipline koja u proučavanju i tumačenju pisanih dokumenata uključuje sva područja jezičnoga, književnoga, kulturnoga, povijesnoga i narodnosnoga života. Kako je književnost „ako ne jedina, ali svakako najznamenitija strana narodnje eksistencije“, povijest književnosti – obrazlaže Jagić u svojoj *Historiji književnosti staroga doba* (1867.) – „negovori samo o pojedinih knjigah, već treba da uzme na um svekolike uvjete o kojih ovisi razvitak, cvjetanje i propast književnosti, treba da iz cjelokupnoga života na odnjega crpe onaj plemeniti nagon duha ljudskoga, koji se očituje u radnji književnoj“⁸². Uz odmjereno prihvaćenje Taineovih postavki o rasi, sredini i podneblju⁸³ u Jagićev nacrt književne povijesti, Matić se prirodno naslanja

80 Matić, T.: Iz hrvatske književnosti u Slavoniji prije preporoda, Zagreb, 1942., str. 5.

81 Usp. Matić, T.: „Matija Petar Katančić, hrvatski učenjak i pjesnik“, Osječki zbornik, 1948., br. 2 i 3, str. 163 - 178.

82 Jagić, V.: *Historija književnosti naroda hrvatskoga i srpskoga. Knjiga prva. Staro doba.*, Zagreb, 1867., str. 2 - 3.

83 U uvodnoj napomeni u studiji *Hrvatski književnici mletačke Dalmacije i život njihova doba*

na pozitivistički model znanstvenosti u načelnom i praktičnoznanstvenom vidu izbjegavajući loše strane pozitivizma u samosvrhovitu i „sterilnu“ gomilanju činjenica u korist objašnjavanja uzroka i pružanja cjelovite književnopovijesne slike. Njegov linearno-sintetički model književnopovijesne naracije, ostvaren u monografiji *Prosvjetni i književni rad u Slavoniji* počiva na ulančanom povezivanju svih dostupnih pisanih dokumenata – od pučkih knjižica iz gospodarstva, astronomijskih, zemljovidnih i teoloških djela, *abecevice*, molitvenika i katekizama do eminentno književnih žanrova – u svojevrsnu povijesnu priču koju čini mreža ukupnih povijesnih, političkih, gospodarskih, socioloških i prosvjetnih pretpostavki dopreporodnoga razdoblja. Temeljni kriterij koji odlučuje o pripadnosti raznorodnih tekstova korpusu slavonske književnosti jest činjenica da su ili nastankom vezani uz Slavoniju ili su pak Slavoniji namijenjeni, kao što su to primjerice bili prvi latinički i ćirilički katekizmi što su ih isusovci izdali u Trnavi 1696. godine, ili pak da sa slavonskom književnošću čine organičku cjelinu neovisno o aktualnim političkim granicama, kao što to u okviru iste crkvene provincije čini franjevačka književnost:

Već po onome, što sam rekao o karakteru starije hrvatske književnosti, koja se prije Preporoda razvila u Slavoniji, razumjet će čitalac, zašto sam u okvir te književnosti uzeo i književnike, koji se nisu upravo niti rodili u Slavoniji niti u njoj radili, a ipak se njihov rad ne može izkinuti iz slavonske knjige da se ne ozliedi cjelina, mislim time u prvom redu hrvatske franjevce rodnom iz Ugarske, koji su sa svojim redovničkim drugovima iz Slavonije živjeli tada u istoj franjevačkoj provinciji i u književnom radu bili s njima duševno najuže povezani.⁸⁴

Na način gotovo geološkoga *rekognosciranja* prostora, Matić u konačnici izrađuje objektivnu i cjelovitu kulturnu kartu *stare* Slavonije. Nije stoga slučajno što se u naslovima njegovih radova, kao i u pripovjednu tkivu njegovih književnopovijesnih studija javlja sintagma „kulturna povijest“⁸⁵. Matićevo povje-

(1925.) Matić izrijekom veli: „Jer ako i ne možemo pisce smatrati tek pukom rezultantom *rase, mileua i momenta*, ne vodeći računa o individualnosti njihovoj, opet nema sumnje, da su one čestice savremenoga društva, te su uza svu svoju, često i vrlo veliku individualnu snagu još uvijek pod jakim utjecajem društvenog ambijenta, u kojem žive i rade.“ Matić, T.: „Hrvatski književnici mletačke Dalmacije“, op. cit., str. 192.

84 Matić, T.: *Prosvjetni i književni rad u Slavoniji*, op. cit., str. 6. Stoga je, prosuđuje Bratulić, ta Matićeva monografija „najopsežniji i najkompletniji prikaz kulturnog, prosvjetnog i književnog života ne samo Slavonije, nego i širih područja; Bosne, sjeverne Hrvatske i Dalmacije“. Bratulić, J.: „Tomo Matić“, u: Rešetar, M.; Matić, T.; Fancev, F.; Badalić, J.; Ježić, S.; Ravlić, J.: *Izabrana djela* (priredio Josip Bratulić), Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 121/1, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1983., str. 60 - 61.

85 Usp. naslovne sintagme: „Josip S. Relković' Bemühungen um die Hebung des Schulunterrichtes in seiner Heimat. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte Slavoniens“ (1916.); „Iz Slavonije osamnaestoga vijeka. Prilozi kulturnoj povijesti“ (1923. - 1924.); „Nastojanja Josipa S. Relkovića na podizanju školske nastave u njegovu zavičaju. Prilog kulturnoj povijesti

renje u smislenost ideje povijesti i mogućnost kauzalnoga povezivanja kulturnih i književnopovijesnih činjenica, kao i gledište prema kojemu je književnost kao „duhovna činjenica“ dio progresivno zamišljenoga povijesnoga slijeda, počiva dakako na drukčijim epistemološkim i metodologijskim pretpostavkama od historiografskoga modela *kulturne povijesti* uspostavljene školom *Anala* (Braudela, Dubyja, Le Goffa), ali ga pozitivistička skrb za raznorodne tipove konteksta i širina filoloških disciplinarnih polja s nužnošću interdisciplinarnoga pristupa doводи u tipsku bliskost s *novopovijesnim* pristupima u historiografiji. Tako je primjerice u studiji *Slavonsko selo u djelima hrvatskih pisaca potkraj osamnaestoga vijeka* (1962.) vidljivo širenje tradicionalnih filoloških disciplinarnih okvira sve do praga *povijesti mentaliteta* i *povijesti svakodnevice*. U odnosu se uzajamnoga ilustriranja i objašnjavanja svakodnevnoga života u slavonskome selu nalaze Relkovićeви, Došenovi i Blagojevićeви književni tekstovi, statistički podatci preuzeti iz povijesnih (ratnih) arhiva, zapisi vojnih *kumpanija*, izvještaji apostolskih vizitatora, Relkovićeва pisma i njegovi izvještaji vojnoj regimenti, kao i putopisi profesora budimskoga sveučilišta Matije Pintera i Ludovika Mitterpachera i austrijskoga vladinoga savjetnika Fridrika Taubea. U članku, primarno sociološko-demografskoga okvira, *Bolesni simptomi obiteljskoga života po slavonskim selima u osamnaestome stoljeću* (1936.), Matić statističke podatke ovjerava Relkovićevim i Došenovim stihovima, a posebno vrijedne izvore za upoznavanje narodnoga života u slavonskoj Granici vidi u administrativnim vojnim spisima, točnije u protokolu stare babogredske graničarske kumpanije, na što je upozorio još u radu *Iz Slavonije osamnaestoga stoljeća* (1923. - 1924.). Zanimljivo je u tom kontekstu spomenuti Matićevo *mikropovijesno*⁸⁶ zadržavanje na nepoznatim trima Šokicama Katama: Kati Babićevoj, Kati Milićevoj i Kati Čobićevoj iz Babine Grede i Štitara o kojima kapetan Relković piše regimenti, žaleći se na njihovu lakomislenost u pitanjima udaje: „Za dvadesetogodišnju babogredsku djevojku Katu Babićevu veli se u izvještaju izriječom da je lijepa i da rado mami momke, a kad je koji zaprosi, odbija ga veleći, da se te godine još ne misli udaviti.“⁸⁷ Relkoviću je, objašnjava Matić, dozlogrdila „objijest“ lijepe djevojke

Slavonije“ (1968.). Matiću su primjerice slike iz Došenove Aždaja sedmoglave „zanimljiv prinos za kulturnu povijest onoga doba“, a Jeka planine, ako je i bez književne vrijednosti, jest „zanimljiv prilog za poznavanje kulturnih prilika suvremene Slavonije“. Usp. Matić, T.: Prosvjetni i književni rad u Slavoniji prije preporoda, op. cit., str. 65; Matić, T.: „Došenova Jeka planine“, op. cit., str. 186 - 187.

86 O mikropovijesti, programski govori talijanski povjesničar Carl Ginzburg: „U prošlosti su se povjesničari mogli optužiti kako žele samo upoznati ‘junačka djela kraljeva’“. Danas je, dakako, drukčije. Oni se sve više okreću prema onome što su njihovi prethodnici prešutjeli, odbacili ili jednostavno nisu poznavali.“ Ginzburg, C.: *Sir i crvi: kozmos jednog mlinara iz 16. stoljeća*, Zagreb, 1989., str. 6.

87 Matić, T.: „Bolesni simptomi obiteljskoga života po slavonskim selima u osamnaestom stoljeću“, *Hrvatska smotra IV/1936.*, br. 7, str. 219.

pa ju je pozvao pred kumpanijsku komandu neka se konačno izjasni što hoće, a još je više neprilika imao s Katom Miličevićevom koja je primila jabuku od proscaca, no poslije ga „prevrtljivka“ zamalo iznevjerila, i s Katom Čobićevim koja nije htjela poći za mladoženju kojega su joj namijenili roditelji, nego je i nakon što je u crkvi tri puta bila naviještena pobjegla na tursku stranu pa je Relković u istragu morao uključiti vojnu graničarsku vlast.

Zaključak

Matić je svoje *poslanje filologa* shvatio kao posvećeno služenje hrvatskoj književnosti i kulturi, u kojoj je posebno mjesto zauzimala zavičajna Slavonija. Nisu ga u tomu pratila javna priznanja i nagrade, nego šutljivi poklonici njegova znanstvena rada u svim naraštajima znanstvenika od njegovih suvremenika do recentnoga doba. U mirovini od 58 godine i tišini zagrebačkoga doma s čestim izletima u domaće i inozemne knjižnice i arhive, pred Matićem su još stajale duge godine plodnoga znanstvenoga rada. Samo je znanstveni *eros* mogao održati budnost duha, svježinu intelekta i disciplinu uma u njegovu ustrajnu i strpljivu znanstvenu radu i u kasnim osamdesetim. U godini njegove smrti – a umire u 94. – samo su u jednoj knjizi *Grade* (br. 29.) objavljena kritička izdanja četiriju djela koja je on priredio za tisak (Karnarutićevo *Vazetje Sigeta grada*, Knezovićev *Život svete Genuveve*, Vitezovićevo *Odiljenje sigetsko* i *Sejnčica*)⁸⁸.

Vjernost tradiciji filološkoga proučavanja književnosti i idealu znanstvene objektivnosti, Matićeva konzervativnost spram aktualnih književnoznanstvenih struja i zaziranje od primjene strogih estetičkih mjerila ujedno su njegova neprocjenjiva prednost. Njegova su tekstološka rješenja izdržala provjeru vremena; elastičnim poimanjem „literarnosti“ otvorio je književnopovijesni prostor pamćenja i onim tekstovima koji nisu „aksiomatski“ književni tekstovi, ali sudjeluju u književnom životu Slavonije i imaju pravo na „nova čitanja“; propusnost filoloških disciplinarnih granica kulturnopovijesnom obzoru u njegovim studijama i crticama čini ih danas, iz *novopovijesne* perspektive, posebno vrijednima i zanimljivima.

No, u portret Matića, znanstvenika, valja, barem u naznakama, unijeti još poneke značajke. Njegovoj filološkoj spremi i iznimnoj kompetentnosti u širokom krugu kulturnih znanja treba dodati logičnost znanstvene argumentacije, kao i jasnoću i preglednost izričaja, iza kojega je bez traga nestala mukotrpnost izvornoga istraživanja i hrvanja s teško dostupnom i nesređenom građom. Matić spremno preispituje vlastite tvrdnje ili pretpostavke kada za to postoje valjani razlozi,

88 Studija o motivu Genoveve s Knezovićevim hagiografskim spjevom primljena je za tisak 31. listopada 1960., Vitezovićevo *Odiljenje sigetsko* i *Sejnčica*, 8. siječnja 1964., a Karnarutićevo *Vazetje Sigeta grada*, 13. studenoga 1964.

otkriva „slabija mjesta“ svojih tumačenja na kojima je potrebno još raditi, s uvažavanjem razmatra argumente koji su protivni njegovim tezama, iscrpno i čestito navodi i citira literaturu kojom se služio, priznaje kada do kojega djela ili rukopisa nije uspio doći te s jednostavnim uljudbenim formulama u zahvalama imenuje prijatelje i znance koji su mu pomogli u pronalasku djela ili arhivske građe.

Napokon, Matić prvenstvo uvijek prepušta tekstu i predmetu tumačenja, a svoju misiju vidi u poniznome služenju znanju, koje ne želi zadržati za „odabrane“, nego ga *prosvjetiteljski* – gotovo na način Matije Antuna Relkovića, njegova miljenika – podijeliti što širem krugu čitateljstva, upoznavajući ga s blagom hrvatske književne riječi i kulture. Razvidno je tako kako je Matičevo uzorno mjesto u hrvatskoj filologiji i književnoj historiografiji ishod *nužnoga* spoja znanosti i etike – o čemu smo primorani sve češće i sve glasnije govoriti u „društvu znanja“.

Literatura

1. Badalić, J. 1971. „Crtice iz života dr. Tome Matića“, *Marulić* IV, br. 3, str. 66 - 72.
2. Bratulić, J. 1983. „Tomo Matić“. U: Rešetar, M.; Matić, T.; Fancev, F.; Badalić, J.; Ježić, S.; Ravlić, J.: *Izabrana djela* (priredio Josip Bratulić), Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 121/1, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, str. 55 - 66.
3. Bratulić, J. 1998. „Tomo Matić, proučavatelj hrvatske književnosti u Slavoniji“, *Zbornik o Tomi Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, str. 75 -79.
4. Brešić, V. 1998. „Matićeva ‘brodska Judita’“, *Zbornik o Tomi Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, str. 81 - 87.
5. Čorkalo, K. 2000. „Vinkovački rukopis Relkovićeve *Satira* u književnoj povijesti i nakladništvu“, *Matija Antun Relković i Slavonija 18. stoljeća* (priredili Damir Agičić, Tomislav Bogdan, Jasna Butumović, Dunja Fališevac, Alojz Jakirčević, Mira Kolar-Dimitrijević), Zagreb - Davor, str. 102 - 105.
6. Djamić, A. 1967. „Bibliografija radova Tome Matića“, *Filologija* 5/1967., str. 193 - 202.
7. Djamić, A. 1970. „Tomo Matić. In memoriam“, *Filologija* 6/1970., str. 391 - 392.
8. Djamić, A. 1991. „Relkovićeve *Slavonske libarice*“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 33, Zagreb: JAZU, str. 97 - 118.
9. *Djela Matije Antuna Relkovića* (priredio Tomo Matić), 1916. Stari pisci hrvatski, knj.23, Zagreb: JAZU
10. *Djela Andrije Kačića Miošića*. Knjiga prva (priredio Tomo Matić), 1942. Stari pisci hrvatski, knj. 27, Zagreb: HAZU
11. *Djela Andrije Kačića Miošića*. Knjiga druga (priredio Tomo Matić), 1945. Stari pisci hrvatski, knj. 28, Zagreb: HAZU
12. *Djela Vida Došena* (priredio Tomo Matić i Antun Djamić), 1969. Stari pisci hrvatski, knj. 34., Zagreb: JAZU
13. Ginzburg, C. 1989. *Sir i crvi: kozmos jednog mlinara iz 16. stoljeća*, Zagreb
14. Grabovac, F.: *Cvit razgovora naroda i jezika iliričkoga aliti rvackoga* (priredio Tomo Matić), 1951. Stari pisci hrvatski, knj. 30, Zagreb: JAZU
15. Ham, S.; Mostarkić, S. 1999. „Pročitati Stare pisce hrvatske“, *Jezik* 46/1999., br. 5, str. 164 - 172.
16. Jagić, V. 1867. *Historija književnosti naroda hrvatskoga i srpskoga. Knjiga prva. Staro doba*, Zagreb,

17. Jagić, V. 1869. „Predgovor“, u: *Pjesme Marka Marulića* (priredio Ivan Kukuljević Sakcinski), Stari pisci hrvatski, knj. 1, Zagreb: JAZU, str. 1 - 12.
18. Kuzmanović, M. 1970. „Tomo Matić“, *Croatica* 1/1970., str. 434 - 435.
19. *Ljetopis JAZU za god. 1967. i 1968.*, 74/1970.
20. Marijanović, S. 1998. „Baština i ostavština Tome Matića“, *Zbornik o Tomi Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, str. 341 - 356.
21. Matić, T. 1893. „O književnom radu Matije A. Relkovića“, *Vienac* XXV/1893., br. 40, str. 643 - 646., br. 41, str. 660 - 663., br. 42, str. 675 - 678., br. 43, str. 694 - 695., br. 44, str. 707 - 710.
22. Matić, T. 1910. „Matije Antuna Reljkovića *Satir* iliti *divji čovik*“, *Archiv für slavische Philologie*, 31/1910., str. 251 - 253.
23. Matić, T. 1916. [Predgovor], u: *Djela Matije Antuna Relkovića*, Stari pisci hrvatski, knj. 23, Zagreb: JAZU, str. 1 - 38.
24. Matić, T. 1916. „Zur Entstehungsgeschichte von Relković' *Satir*“, *Archiv für slavische Philologie*, 36/1916., str. 476 - 482.
25. Matić, T. 1916. „Josip S. Relković' Bemühungen um die Hebung des Schulunterrichtes in seiner Heimat. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte Slavoniens“, *Archiv für slavische Philologie*, 36/1916., str. 165 - 177.
26. Matić, T. 1919. „Relkovičev prijevod Pilpajevih basana“, *Rad JAZU*, knj. 220, str. 156 - 169.
27. Matić, T. 1923. - 1924. „Iz Slavonije osamnaestoga vijeka. Prilozi kulturnoj povijesti“, *Slavia, Časopis pro slovanskou filologii*, Prag, , str. 660 - 674.
28. Matić, T. 1925. „Hrvatski književnici mletačke Dalmacije i život njihova doba“, *Rad JAZU*, knj. 231, str. 192 - 283.
29. Matić, T. 1928. „Matija Petar Katančić, profesor u osječkoj gimnaziji“, *Nastavni vjesnik* 37/1928., str. 19 - 28.
30. Matić, T. 1928. „*Ratio educationis* od g. 1777. i „*linguae patriae*“ u osječkoj gimnaziji“, *Nastavni vjesnik* 37/1928., str. 343 - 351.
31. Matić, T. 1929., „Adam Tadija Blagojević. Prilog za historiju hrvatske književnosti osamnaestoga vijeka“, *Rad JAZU*, knj. 237, Zagreb, str. 129 - 171.
32. Matić, T. 1930. „Nastojanje oko mađarizacije u osječkoj gimnaziji od smrti Josipa II. do ilirskoga pokreta“, *Nastavni vjesnik* XXXVIII/1930., str. 102 - 119.
33. Matić, T. 1932. „Došenova Jeka planine“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 11, JAZU, Zagreb, str. 186 -210.
34. Matić, T. 1935. „Isusovačke škole u Požegi (1698 - 1773), *Vrela i prinosi* 5/1935., str. 1 - 61.
35. Matić, T. 1935. „Stogodišnjica požeške kolegije“, *Život* XVI/1935., br. 9, str. 385 - 390.
36. Matić, T.: „Bolesni simptomi obiteljskoga života po slavonskim selima u osamnaestom stoljeću“, *Hrvatska smotra* IV/1936., br. 7, str. 215 - 223.
37. Matić, T. 1937. „Prva osječka gimnazija postojala je od godine 1729 - 1737. Prva kazališna predstava u Osijeku bila je priređena godine 1735.“, *Hrvatski list* XVIII/1937., br. 86, str. 18.
38. Matić, T. 1937. „Gimnazijalci u Slavoniji prije 200 godina. Bojevi među obrtničkom omladinom i ‘dacima-prosjacima’ u Osijeku i Požegi“, *Hrvatski list* XVIII/1937., br. 161, str. 17 - 18.
39. Matić, T. 1937. „Borba protiv nepismenosti u Slavoniji u osamnaestom vijeku. Uspomena na ljude, koji su po rasutim i zabitim slavonskim mjestima pokrenuli borbu protiv nepismenosti“, *Hrvatski list* XVIII/1937., br. 354., str. 21 - 22.
40. Matić, T. 1937. „Osječka humanistička gimnazija od osnutka do godine 1848. Prilog za povijest srednjih škola u Hrvatskoj“, *Rad JAZU*, knj. 257, 1937., str. 1 - 82.
41. Matić, T. 1938. „Abecevica iz XVIII. vijeka za analfabete u požeškom kraju“, *Vrela i prinosi* 8/1938., str. 103 - 107.

42. Matić, T. 1938. „Isusovački kolegij i akademija u Požegi u god. 1773.“, *Vrela i prinosi* 8/1938., str. 108 - 115.
43. Matić, T. 1938. „Kazalište u starom Osijeku“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, JAZU, knj. 13, 1938., str. 91-108.
44. Matić, T. 1938. „Autor pjesme ‘Sličnorični natpis groba Zvekanova’“, *Rad JAZU*, knj. 260, str. 199 - 216.
45. Matić, T. 1940. „Knjižnice zagrebačkoga, varaždinskoga i požeškoga kolegija i osječke misije“, *Vrela i prinosi* 11/1940., str. 47 - 67.
46. Matić, T. 1940. „Korajčev prijevod Molièrove komedije ‘L’Avare’, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 15, Zagreb: JAZU, str. 145 - 150.
47. Matić, T. 1942. *Iz hrvatske književnosti u Slavoniji prije preporoda*, Zagreb: Hrvatski izdavački bibliografski zavod
48. Matić, T. 1945. „Katančićev ‘De poesi illyrica libellus ad leges aestheticae exactus’“, *Rad HAZU*, knj. 280, str. 148 - 186.
49. Matić, T. 1945. *Prosvjetni i književni rad u Slavoniji prije preporoda*, Djela Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 41, Zagreb: HAZU
50. Matić, T. 1948. „Matija Petar Katančić, hrvatski učenjak i pjesnik“, *Osječki zbornik*, br. 2 i 3, str. 163 - 178.
51. Matić, T. 1951. „Tomikovičev ‘Život Petra Velikoga’ i njegov talijanski izvornik“, *Rad JAZU*, knj. 285, str. 5 - 14.
52. Matić, T. 1951. „Narodni život i običaji u Požeškoj županiji krajem osamnaestoga vijeka“, *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena*, knj. 35, JAZU, str. 5 - 27.
53. Matić, T. 1953. „Iz autobiografskih ‘zapisaka’ Franje Cirakija, Četiri priloga proučavanju hrvatske književnosti“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 24, Zagreb: JAZU, str. 73 - 88.
54. Matić, T. 1953. „Nepoznata pjesma Josipa Stjepana Relkovića, Četiri priloga proučavanju hrvatske književnosti“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 24, Zagreb: JAZU, str. 89 - 93.
55. Matić, T. 1953. „Sitni prilozi biografiji Vida Došena, Četiri priloga proučavanju hrvatske književnosti“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 24, Zagreb: JAZU, str. 107 - 108.
56. Matić, T. 1955. „Ignjat Alojzija Brlić i Ivanošičev Sličnorični natpis groba Zvekanovoga“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 25, Zagreb: JAZU, str. 229 - 237.
57. Matić, T. 1956. „Jedna hrvatska školska drama iz Slavonije iz osamnaestog vijeka“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 27, Zagreb, JAZU, str. 87 - 119.
58. Matić, T. 1962. „Slavonsko selo u djelima hrvatskih pisaca potkraj osamnaestoga vijeka“, *Rad JAZU*, knj. 324, str. 5 - 61.
59. Matić, T. 1962. „Relković ili Reljković“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 28, Zagreb: JAZU, str. 325 - 331.
60. Matić, T. 1962. „Književni rad Luke Ilića Oriovčanina“, *Rad JAZU*, knj. 324, Zagreb, str. 115 - 144.
61. Matić, T. 1968. „Motiv Genoveve u starijoj hrvatskoj književnosti“, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 29, Zagreb: JAZU, str. 41 - 101.
62. Matić, T. 1968. „Nastojanja Josipa S. Relkovića na podizanju školske nastave u njegovu zavičaju“, *Doprinos Slavonije hrvatskoj književnosti* (priredili Ivo Frangeš, Ljudevit Jonke, Marijan Matković, Dionizije Švagelj, Dragutin Tadijanović), Vinkovci - Zagreb, str. 179 -190.
63. Matić, T. 1970. *Iz hrvatske književne baštine* (priredio Josip Pupačić), Zagreb – Slavenska Požega: Matica hrvatska

64. Matić, T. 1983. *Izabrana djela*, u: Rešetar, M.; Matić, T.; Fancev, F.; Badalić, J.; Ježić, S.; Ravlić, J.: *Izabrana djela* (priredio Josip Bratulić), Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 121/1, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske
65. Moguš, M. 1998. „Tomo Matić i Akademija“, *Zbornik o Tomi Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, str. 9 - 37.
66. Mostarkić, S. 1998. „Bibliografija Tome Matića“, *Zbornik o Tomi Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, str. 359 - 395.
67. Mostarkić, S. 1998. „Matičevo čitanje Relkovićeve *Satira*“, *Zbornik o Tomi Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, str. 167 - 194.
68. Mucić, D. 1971. „Dr. Tomo Matić o izvorima i počecima hrvatske duhovne drame u Slavoniji u XVIII. stoljeću“, *Zbornik Pedagoške akademije u Osijeku* 1, Osijek, str. 133 - 146.
69. Peić, M. 1984. *Slavonija – književnost*, Osijek
70. *Pjesme Antuna Kanižlića, Antuna Ivanošića i Matije Petra Katančića* (priredio Tomo Matić), 1940. Stari pisci hrvatski, knj. 26, Zagreb: JAZU
71. Pšihistal, R. 1998. „Življena i pisana povijest osamnaestostoljetne Slavonije u Matičevim književnopovijesnim radovima“, *Zbornik o Tomi Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, str. 89 - 98.
72. Pupačić, J. 1970. [Predgovor], u: Matić, T.: *Iz hrvatske književne baštine* (priredio Josip Pupačić), Zagreb – Slavonska Požega: Matica hrvatska, str. 5 - 14.
73. Rešetar, M.; Matić, T.; Fancev, F.; Badalić, J.; Ježić, S.; Ravlić, J. 1983. *Izabrana djela* (priredio Josip Bratulić), Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 121/1, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske
74. *Sto dvadeset i pet godina Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*. 1991. Zagreb: HAZU
75. Šidak, J. 1972. - 1973 „In memoriam“, *Historijski zbornik XXV/XXVI /1972. - 1973.*, str. 652 - 654.
76. Švelec, F. 1998. „Matičevi Stari pisci hrvatski“, *Zbornik o Tomi Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, str. 39 - 47.
77. Tatarin, M. 1996. „Tomo Matić i slavonska književna baština 18. stoljeća“, *Književni Osijek* (priredio Stanislav Marijanović), Osijek: Pedagoški fakultet, str. 185 - 196.
78. Vončina, J. 1998. „Kako priređujemo Stoljeća hrvatske književnosti“, *Jezik* 45/1998., br. 3, str. 81 - 90.
79. Zrinski, P.: *Adrijanskoga mora sirena* (priredio Tomo Matić), 1957. Stari pisci hrvatski, knj. 32, Zagreb: JAZU
80. *Zbornik o Tomu Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), 1998. Zagreb
81. Živić, T. 1998. „Slavonija u književnopovijesnim i jezikoslovnim prilozima Tome Matića na njemačkom jeziku“, *Zbornik o Tomi Matiću* (priredio Tihomil Maštrović), Zagreb, str. 121 - 130.

Summary

Ružica Pšihistal
MATIĆ'S LITERARY AND CULTURAL CONTRIBUTION
TO HISTORY OF SLAVONIJA

Through the critical review of Matić's *slavonistic* work and recapitulation of Matić's destiny in the scientific and cultural public, the work evaluates his contribution to the research of literary and cultural history of Slavonia. Also, the work explores shifts and innovations within the framework of Jagić's program of philology putting the emphasis on the actuality of Matić's approach within the contemporary scientific horizon. Along with his indisputable credit in the field of older Croatian literature and Croatian comparative literature, Matić is the founder of *slavonistics*, in which the high scientific standards were set up right from the beginning.

Key words: Tomo Matić, Croatian literature, slavonian, literary and cultural history